

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 3

[[3-0-0]]

तच्छं॒योरावृ॑णीमहे।

गा॒तुं य॒ज्ञाय॑।

गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये।

दै॒वीं स्व॒स्तिर॑स्तु नः।

स्व॒स्तिर्मानु॑षेभ्यः।

ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्।

शं नो॑ अस्तु द्वि॒पदै॑।

शं चतु॑ष्पदे ॥

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

[[3-1-1]]

चित्ति॒स्त्रुक्।

चित्त॒माज्य॑म्।

वाग्वे॑दिः।

आधी॑तं ब॒र्हिः।

केतो॑ अ॒ग्निः।

विज्ञा॑तम॒ग्निः।

वाक्प॑तिर्हो॒ता।

मन॑ उपव॒क्ता।

प्रा॒णो ह॒विः।

सामा॑ध्व॒र्युः।

वाच॑स्पते विधे नाम॒न्न।

वि॒धेम॑ ते॒ नाम॑ ।
वि॒धेस्त्वम॒स्माकं॑ नाम॑ ।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबतु ।
आऽस्मासु॑ नृ॒म्णं॑ धा॒त्स्वाहा॑ ॥ १ ॥
अ॒ध्व॒र्युः पञ्च॑ च ॥ १ ॥

[[3-2-1]]

पृ॒थि॒वी हो॒ता ।
द्यौर॑ध्व॒र्युः ।
रु॒द्रोऽग्नी॑त् ।
बृ॒हस्पति॑रु॒पव॑क्ता ।
वा॒चस्पते॑ वा॒चो वी॒र्येण॑ ।
संभृ॑ततमे॒नाय॑क्ष्यसे ।
यज॑मानाय॒ वाय॑म् ।
आ सु॒वस्कर॑स्मै ।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबति ।
ज॒जन॑दिन्द्र॒मिन्द्रि॑याय॒ स्वाहा॑ ॥ २ ॥
पृ॒थि॒वी हो॒ता द॒श ॥ २ ॥

[[3-3-1]]

अ॒ग्नि॒र्होता॑ ।
अ॒श्विना॑ऽध्व॒र्युः ।
त्वष्टा॑ऽग्नी॒त् ।
मि॒त्र उ॑पव॒क्ता ।
सोम॑स्सोम॒स्य पुरो॑गाः ।
शु॒क्रश्शु॒क्रस्य॑ पुरो॒गाः ।
श्रा॒तास्त॑ इन्द्र॒ सोमाः॑ ।
वा॒तापे॑र्ह॒वन॒श्रुत॑स्स्वाहा॑ ॥ ३ ॥
अ॒ग्नि॒र्होता॑ऽष्टौ ॥ ३ ॥

[[3-4-1]]

सूर्यं ते चक्षुः।
वातं प्राणः।
द्यां पृष्ठम्।
अन्तरिक्षमात्मा।
अङ्गैर्यज्ञम्।
पृथिवीं शरीरैः।
वाचस्पतेऽच्छिद्रया वाचा।
अच्छिद्रया जुह्वी।
दिवि देवावृधं होत्रामेरयस्व स्वाहा ॥ ४ ॥
सूर्यं ते नव ॥ ४ ॥

[[3-5-1]]

महाहविर्होता।
सत्यहविरध्वर्युः।
अच्युतपाजा अग्नीत्।
अच्युतमना उपवक्ता।
अनाधृष्यश्चाप्रतिधृष्यश्च यज्ञस्याभिगरौ।
अयास्य उद्गाता।
वाचस्पते हृद्विधे नामन्न।
विधेम ते नाम।
विधेस्त्वमस्माकं नाम।
वाचस्पतिस्सोममपात्।
मा दैव्यस्तन्तुश्छेदि मा मनुष्यः।
नमो दिवे।
नमः पृथिव्यै स्वाहा ॥ ५ ॥
अपात्त्रीणि च ॥ ५ ॥

[[3-6-1]]

वाग्घोता।
दीक्षा पत्नी।

वातोऽध्वर्युः।
आपोऽभिगरः।
मनो हविः।
तपसि जुहोमि।
भूर्भुवस्सुवः।
ब्रह्म स्वयम्भु।
ब्रह्मणे स्वयम्भुवे स्वाहा ॥ ६ ॥
वाग्धोता नव ॥ ६ ॥

[[3-7-1]]

ब्राह्मण एकहोता।
स यज्ञः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
यज्ञश्च मे भूयात्।
अग्निर्द्विहोता।
स भर्ता।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
भर्ता च मे भूयात्।
पृथिवी त्रिहोता।
स प्रतिष्ठा ॥ ७ ॥

[[3-7-2]]

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्रतिष्ठा च मे भूयात्।
अन्तरिक्षं चतुर्होता।
स विष्ठाः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
विष्ठाश्च मे भूयात्।
वायुः पञ्चहोता।
स प्राणः।

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्राणश्च मे भूयात् ॥ ८ ॥

[[3-7-3]]

चन्द्रमाष्वङ्घ्रिता।
स ऋतून्कल्पयाति।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
ऋतवश्च मे कल्पन्ताम्।
अन्नं सप्तहोता।
स प्राणस्य प्राणः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्राणस्य च मे प्राणो भूयात्।
द्यौरष्टहोता।
सोऽनाधृष्यः ॥ ९ ॥

[[3-7-4]]

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
अनाधृष्यश्च भूयासम्।
आदित्यो नवहोता।
स तेजस्वी।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
तेजस्वी च भूयासम्।
प्रजापतिर्दशहोता।
स इदं सर्वम्।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
सर्वं च मे भूयात् ॥ १० ॥
प्रतिष्ठा प्राणश्च मे भूयादनाधृष्यस्सर्वं च मे भूयात् ॥ ७ ॥

ब्राह्मणो यज्ञोऽग्निर्भर्ता पृथिवी प्रतिष्ठाऽन्तरिक्षं विष्ठा वायुः प्राणश्चन्द्रमा ऋतून्न्नं प्राणस्य प्राणो
द्यौरनाधृष्य आदित्यस्स तेजस्वी प्रजापतिरिदं सर्वम् ॥

[[3-8-1]]

अ॒ग्नि॒र्य॒जु॒र्भिः॑ ।

स॒वि॒ता स्तो॒मैः॑ ।

इन्द्र॑ उक्थाम॒दैः॑ ।

मि॒त्रावरु॑णावा॒शिषा॑ ।

अ॒ङ्गिर॑सो धिष्णि॒यैर॒ग्निभिः॑ ।

म॒रुत॑स्सदोहवि॒र्धाना॑भ्याम् ।

आपः॑ प्रोक्षणीभिः ।

ओष॑धयो ब॒र्हिषा॑ ।

अ॒दि॒तिर्वे॒द्या॑ ।

सोमो॑ दीक्षया॑ ॥ ११ ॥

[[3-8-2]]

त्वष्ट्रे॒घ्मेन॑ ।

विष्णु॑र्यज्ञेन ।

वस॑व आज्येन ।

आ॒दि॒त्या दक्षि॑णाभिः ।

विश्वे॑ दे॒वा ऊ॒र्जा ।

पू॒षा स्व॑गाका॒रेण॑ ।

बृ॒ह॒स्पतिः॑ पुरोधया॑ ।

प्र॒जाप॑तिरु॒द्गीथे॑न ।

अ॒न्तरि॑क्षं प॒वित्रे॑ण ।

वा॒युः पात्रैः॑ ।

अ॒ह॒ङ् श्रद्धया॑ ॥ १२ ॥

दी॒क्षया॑ पात्रै॒रेक॑ञ्च ॥ ८ ॥

[[3-9-1]]

सेनेन्द्र॑स्य ।

धेना॑ बृ॒ह॒स्पतेः॑ ।

प॒थ्या पू॒ष्णः॑ ।

वाग्वायोः।
दीक्षा सोमस्य।
पृथिव्यग्नेः।
वसूनां गायत्री।
रुद्राणां त्रिष्टुक्।
आदित्यानां जगती।
विष्णोरनुष्टुक् ॥ १३ ॥

[[3-9-2]]

वरुणस्य विराट्।
यज्ञस्य पङ्क्तिः।
प्रजापतेरनुमतिः।
मित्रस्य श्रद्धा।
सवितुः प्रसूतिः।
सूर्यस्य मरीचिः।
चन्द्रमसो रोहिणी।
ऋषीणामरुन्धती।
पर्जन्यस्य विद्युत्।
चतस्रो दिशः।
चतस्रोऽवान्तर्दिशाः।
अहश्च रात्रिश्च।
कृषिश्च वृष्टिश्च।
त्विषिश्चापचितिश्च।
आपश्चौषधयश्च।
ऊर्कं सूनुतां च देवानां पत्नयः ॥ १४ ॥
अनुष्टुग्दिशष्षड् ॥ ९ ॥

[[3-10-1]]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
अश्विनौर्बाहुभ्याम्।

पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि।
राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरण्यम्।
तेनामृतत्वमश्याम्।
वयौ दात्रे।
मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्रे।
क इदं कस्मा अदात्।
कामः कामाय।
कामो दाता ॥ १५ ॥

[[3-10-2]]

कामः प्रतिगृहीता।
कामं समुद्रमाविश।
कामेन त्वा प्रतिगृह्णामि।
कामैतत्तै।
एशा ते काम दक्षिणा।
उत्तानस्त्वाऽऽङ्गिरसः प्रतिगृह्णातु।
सोमाय वासः।
रुद्राय गाम्।
वरुणायश्वम्।
प्रजापतये पुरुषम् ॥ १६ ॥

[[3-10-3]]

मनवे तल्पम्।
त्वष्ट्रेऽजाम्।
पूष्णेऽविम्।
निर्ऋत्या अश्वतरगर्दभौ।
हिमवतो हस्तिनम्।
गन्धर्वाप्सराभ्यस्त्रगलङ्करणे।
विश्वेभ्यो देवेभ्यो धान्यम्।
वाचेऽन्नम्।

ब्रह्मण ओदनम्।
समुद्रायापः ॥ १७ ॥

[[3-10-4]]

उत्तानायोङ्गिरसायानः।
वैश्वानराय रथम्।
वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहत्।
दिवः पृष्ठं भन्दमानस्सुमन्मभिः।
स पूर्ववज्जन्तवे धनम्।
समानमज्मा परियाति जागृविः।
राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणे वैश्वानराय रथम्।
तेनामृतत्वमश्याम्।
वयो दात्रे।
मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्रे ॥ १८ ॥

[[3-10-5]]

क इदं कस्मा अदात्।
कामः कामाय।
कामो दाता।
कामः प्रतिग्रहीता।
कामाः समुद्रमाविश।
कामेन त्वा समुद्रमाविश।
कामेन त्वा प्रतिग्रहामि।
कामैतत्तै।
एषा तै काम दक्षिणा।
उत्तानस्त्वाऽऽङ्गिरसः प्रतिग्रहातु ॥ १९ ॥
दाता पुरुषमापः प्रतिग्रहीत्रे नव च ॥ १० ॥

[[3-11-1]]

सुवर्नं घर्म परिवेद वेनम्।
इन्द्रस्यात्मानं दशधा चरन्तम्।

अ॒न्तस्स॑मु॒द्रे म॑न॒सा च॑र॒न्तम् ।
ब्र॒ह्माऽन्व॑वि॒न्द॒श्श॑हो॒ता॒र॒म॒णै ।
अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्ट॒श्शा॒स्ता ज॑ना॒नाम् ।
ए॒क॒स्स॒न्व॒हु॒धा वि॑चारः ।
श॒त॑ शु॒क्राणि॑ यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
स॒र्वे वे॑दा॒ यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
स॒र्वे हो॑ता॒रो यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॑ना॒नाम् ॥ २० ॥

[[3-11-2]]

अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्ट॒श्शा॒स्ता ज॑ना॒ना॒ं स॒र्वा॑त्मा ।
स॒र्वाः प्र॒जा यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
च॒तु॒र्हो॑ता॒रो यत्र॑ स॒म्प॒दं ग॑च्छ॒न्ति दे॒वैः ।
स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॑ना॒नाम् ।
ब्र॒ह्मेन्द्र॑म॒ग्निं ज॑ग॒तः प्र॑ति॒ष्ठाम् ।
दि॒व आ॒त्मान॑ं स॒वि॒ता॒रं बृ॑ह॒स्पति॑म् ।
च॒तु॒र्हो॑ता॒रं प्र॑दि॒शोऽनु॑क्लृ॒प्तम् ।
वा॒चो वी॒र्यं॑ त॒प॒साऽन्व॑वि॒न्दत् ।
अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टं क॑र्ता॒र॒मे॒तम् ।
त्व॒ष्टार॑ं रू॒पाणि॑ वि॒कुर्व॑न्तं वि॒प॒श्चि॒म् ॥ २१ ॥

[[3-11-3]]

अ॒मृ॒त॒स्य॑ प्रा॒णं य॒ज्ञमे॑तम् ।
च॒तु॒र्हो॑तृणा॒मा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ नि॒चि॒क्युः ।
अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टं क॑र्ता॒र॒मे॒तम् ।
दे॒वानां॑ ब॒न्धु॒ नि॒हितं॑ गु॒हा॒सु ।
अ॒मृ॒तेन॑ क्लृ॒प्तं य॒ज्ञमे॑तम् ।
च॒तु॒र्हो॑तृणा॒मा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ नि॒चि॒क्युः ।
श॒तं नि॒यु॒तः परि॑वेद् विश्वा॑ वि॒श्ववा॑रः ।
वि॒श्व॒मि॒दं वृ॑णाति ।

इन्द्रस्यात्मा निहितः पञ्चहोता ।
अमृतं देवानामायुः प्रजानाम् ॥ २२ ॥

[[3-11-4]]

इन्द्रं राजानं सवितारमेतम् ।
वायोरात्मानं कवयो निचिक्युः ।
रश्मिं रश्मीनां मध्ये तपन्तम् ।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति ।
य आण्डकोशे भुवनं विभर्ति ।
अनिर्भिण्णस्सन्नथं लोकान्विचष्टै ।
यस्याण्डकोशं शुष्ममाहुः प्राणमुल्बम् ।
तेन क्लृप्तोऽमृतेनाहमस्मि ।
सुवर्णं कोशं रजसा परीवृतम् ।
देवानां वसुधानीं विराजम् ॥ २३ ॥

[[3-11-5]]

अमृतस्य पूर्णां तामु कलां विचक्षते ।
पादं षड्भौतुर्न किला विविधसे ।
येनर्तवः पञ्चघोत क्लृप्ताः ।
उत वा षड्वा मनसोत क्लृप्ताः ।
तं षड्भौतारमृतुभिः कल्पमानम् ।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति ।
अन्तः प्रविष्टं कर्तारमेतम् ।
अन्तश्चन्द्रमसि मनसा चरन्तम् ।
सहैव सन्तं न विजानन्ति देवाः ।
इन्द्रस्यात्मानं शतधा चरन्तम् ॥ २४ ॥

[[3-11-6]]

इन्द्रो राजा जगतो य ईशः ।
सप्तहोता सप्तधा विक्लृप्तः ।
परैण तन्तुं परिषिच्यमानम् ।

अ॒न्तरा॑दि॒त्ये म॑न॒सा च॑र॒न्तम्।
 दे॒वाना॑ꣳ हृ॒दयं॑ ब्र॒ह्माऽन्व॑विन्दत्।
 ब्र॒ह्मैत॑द्ब्र॒ह्मण॑ उ॒ज्ज॑भार।
 अ॒र्कꣳश्चो॑त॒न्तꣳ स॑रि॒रस्य॑ म॒ध्यै।
 आ यस्मि॑न्त्स॒प्त पे॑र॒वः।
 मे॒ह॑न्ति बहु॒लाꣳ श्रि॑य॒म्।
 ब॒ह्व॒श्रामि॑न्द्र॒ गोम॑तीम् ॥ २५ ॥

[[3-11-7]]

अ॒च्यु॑तां बहु॒लाꣳ श्रि॑य॒म्।
 स ह॑रिर्वसु॒वित्त॑मः।
 पे॒रुरि॑न्द्राय पि॒न्वते॑।
 ब॒ह्व॒श्रामि॑न्द्र॒ गोम॑तीम्।
 अ॒च्यु॑तां बहु॒लाꣳ श्रि॑य॒म्।
 म॒ह्यमि॑न्द्रो॒ निय॑च्छतु।
 श॒तꣳश॒ता अ॑स्य यु॒क्ता ह॑री॒णाम्।
 अ॒र्वा॒डाया॑तु वसु॒भी र॒श्मि॑रिन्द्रः।
 प्र॒मꣳह॑माणो बहु॒लाꣳ श्रि॑य॒म्।
 र॒श्मि॑रिन्द्र॒स्सवि॒ता मे॒ निय॑च्छतु ॥ २६ ॥

[[3-11-8]]

घृ॒तन्ते॑जो म॒धुम॑दिन्द्रि॒यम्।
 म॒य्य॒यम॑ग्निर्द॒धातु॑।
 ह॑रिः प॒तङ्गः॑ प॒टरी॑ सु॒पर्णः॑।
 दि॒वि॒क्षयो॑ नभ॒सा य॑ एति।
 स न॒ इन्द्रः॑ का॒मव॑रं द॒दातु॑।
 प॒ञ्च॑रं च॒क्रं परि॑वर्तते पृथु।
 हि॒र॒न्यज्यो॑तिस्स॒रि॒रस्य॑ म॒ध्यै।
 अ॒ज॒स्रं ज्यो॑तिर्नभ॒सा सर्प॑दति।
 स न॒ इन्द्रः॑ का॒मव॑रं द॒दातु॑।

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रम् ॥ २७ ॥

[[3-11-9]]

एको अश्वो वहति सप्तनामा ।
त्रिनाभि चक्रमजरमनर्वम् ।
येनेमा विश्वा भुवनानि तस्थुः ।
भद्रं पश्यन्त उपसेदुरग्रैः ।
तपो दीक्षामृषयस्सुवर्दिदः ।
ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातम् ।
तदस्मै देवा अभिसन्नमन्तु ।
श्वेतं रश्मिं बौभुज्यमानम् ।
अपान्नेतारं भुवनस्य गोपाम् ।
इन्द्रं निचिक्युः परमे व्योमन् ॥ २८ ॥

[[3-11-10]]

रोहिणीः पिङ्गला एकरूपाः ।
क्षरन्तीः पिङ्गला एकरूपाः ।
शतं सहस्राणि प्रयुतानि नव्यानाम् ।
अयं यश्चेतो रश्मिः ।
परि सर्वमिदं जगत् ।
प्रजां पशून्धनानि ।
अस्माकं ददातु ।
श्वेतो रश्मिः परि सर्वं बभूव ।
सुवन्मह्यं पशून्विश्वरूपान् ।
पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया ॥ २९ ॥

[[3-11-11]]

हृदा पश्यन्ति मनसा मनीषिनः ।
समुद्रे अन्तः कवयो विचक्षते ।
मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः ।
पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति ।

तां गन्धर्वोऽवदद्भै अन्तः।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषाम्।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति।
ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
अग्निस्तां अग्ने प्रमुमोक्तु देवः ॥ ३० ॥

[[3-11-12]]

प्रजापतिः प्रजया संविदानः।
वीतं स्तुकेस्तुके।
युवमस्मासु नियच्छतम्।
प्रप्र यज्ञपतिन्तिर।
ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु।
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय।
य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः ॥ ३१ ॥

[[3-11-13]]

वायुस्तां अग्ने प्रमुमोक्तु देवः।
प्रजापतिः प्रजया संविदानः।
इडायै सृतं घृतवच्चराचरम्।
देवा अन्वविन्दन्गुहाहितम्।
य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु।
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥ ३२ ॥
आत्मा जनानां विकुर्वन्तं विपश्चिं प्रजानां वसुधानीं विराजं चरन्तं गोमतीं मे नियच्छत्वेकचक्रं
व्योमन्मायया देव एकरूपा अष्टौ च ॥ ११ ॥

[[3-12-1]]

सहस्रशीर्षा पुरुषः ।
सहस्राक्षस्सहस्रपात् ।
स भूमिं विश्वतो वृत्वा ।
अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ।
पुरुष एवेदः सर्वम् ।
यद्भूतं यच्च भव्यम् ।
उतामृतत्वस्येशानः ।
यदन्नेनातिरोहति ।
एतावानस्य महिमा ।
अतो ज्यायाश्च पूरुषः ॥ ३३ ॥

[[3-12-2]]

पादोऽस्य विश्वा भूतानि ।
त्रिपादस्यामृतं दिवि ।
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ।
पादोऽस्येहाम्वात्पुनः ।
ततो विश्वङ्मकामत् ।
साशनानशने अभि ।
तस्माद्विराडजायत ।
विराजो अधि पूरुषः ।
स जातो अत्यरिच्यत ।
पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ३४ ॥

[[3-12-3]]

यत्पुरुषेण हविषा ।
देवा यज्ञमतन्वत ।
वसन्तो अस्यासीदाज्यम् ।
ग्रीष्म इध्मश्शरद्धविः ।
सप्तास्यासन्परिधयः ।

त्रिस्सप्त समिधः कृताः ।
देवा यद्यज्ञं तन्वानाः ।
अबध्नन्पुरुषं पशुम् ।
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् ।
पुरुषं जातमग्रतः ॥ ३५ ॥

[[3-12-4]]

तेन देवा अयजन्त ।
साध्या ऋषयश्च ये ।
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ।
संभृतं पृषदाज्यम् ।
पशून्स्ताश्चक्रे वायव्यान् ।
आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ।
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ।
ऋचस्सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात् ।
यजुस्तस्मादजायत ॥ ३६ ॥

[[3-12-5]]

तस्मादश्वा अजायन्त ।
ये के चोभयादतः ।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् ।
तस्माज्जाता अजावयः ।
यत्पुरुषं व्यदधुः ।
कतिधा व्यकल्पयन् ।
मुखं किमस्य कौ बाहू ।
कावूरू पादावुच्येते ।
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् ।
बाहू राजन्यः कृतः ॥ ३७ ॥

[[3-12-6]]

ऊ॒रू तद॑स्य॒ यद्वैश॑यः ।
 प॒द्भ्या॑ः शू॒द्रो अ॑जायत ।
 च॒न्द्रमा॒ मन॑सो जा॒तः ।
 चक्षो॑स्सूर्यो॑ अजायत ।
 मुखा॑दिन्द्रश्चाग्निश्च ।
 प्रा॒णाद्वा॒युर॑जायत ।
 नाभ्या॑ आसीद॒न्तरि॑क्षम् ।
 शी॒र्ष्णो द्यौ॑स्समवर्तत ।
 प॒द्भ्यां भूमि॑र्दिशश्रोत्रात् ।
 तथा॑ लो॒काः अ॑कल्पयन्न ॥ ३८ ॥

[[3-12-7]]

वेदा॑हमे॒तं पुरु॑षं म॒हान्त॑म् ।
 आ॒दि॒त्यव॑र्णं॒ तम॑सस्तु पा॒रे ।
 सर्वा॑णि रू॒पाणि॑ वि॒चित्य॒ धीरः॑ ।
 नामा॑नि कृ॒त्वाऽभि॑वद॒न्यदा॑स्तै ।
 धा॒ता पु॑रस्ता॒द्यमु॑दाज॒हार॑ ।
 श॒क्रः प्र॑वि॒द्वान्प्र॑दिशश्चत॒स्रः ।
 तमे॒वं वि॒द्वान॑मृतं इ॒ह भ॑वति ।
 नान्यः॑ पन्था॒ अय॑नाय विद्यते ।
 यज्ञे॑न॒ यज्ञ॑मयजन्त दे॒वाः ।
 तानि॒ धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ।
 ते ह॒ नाकं॑ महि॒मान॑स्सचन्ते ।
 यत्र॒ पूर्वे॑ सा॒ध्यास्सन्ति॑ दे॒वाः ॥ ३९ ॥
 पू॒रुषः॑ पु॒रोऽग्र॑तोऽजायत कृ॒तोऽक॑ल्पयन्नास॒न्दे च॑ ॥ १२ ॥

(ज्याया॒नधि॑ पू॒रुषः॑ । अ॒न्यत्र॒ पू॒रुषः॑ ॥)

)

[[3-13-1]]

अ॒द्भ्यस्सं॑भूतः पृथि॒व्यै रसा॑च्च ।

विश्वकर्मणस्समवर्तताधि।
 तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति।
 तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे।
 वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्।
 आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्।
 तमेवं विद्वानमृत इह भवति।
 नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय।
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः।
 अजायमनो बहुधा विजायते ॥ ४० ॥

[[3-13-2]]

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्।
 मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः।
 यो देवेभ्य आतपति।
 यो देवानां पुरोहितः।
 पूर्वी यो देवेभ्यो जातः।
 नमो रुचाय ब्राह्मणे।
 रुचं ब्राह्मं जनयन्तः।
 देवा अग्रे तदब्रुवन्।
 यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्।
 तस्य देवा असन्वशौ।
 हीश्वं ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ।
 अहोरात्रे पार्श्वे।
 नक्षत्राणि रूपम्।
 अश्विनौ व्यात्तम्।
 इष्टं मनिषाण।
 अमुं मनिषाण।
 सर्वं मनिषाण ॥ ४१ ॥
 जायते वशं सप्त च ॥ १३ ॥

[[3-14-1]]

भर्ता सन्ध्रियमाणो बिभर्ति।
एको देवो बहुधा निविष्टः।
यद् भारं तन्द्रयते स भर्तुम्।
निधाय भारं पुनरस्तमेति।
तमेव मृत्युममृतं तमाहुः।
तं भर्तारं तमु गोप्तारमाहुः।
स भृतो ध्रियमाणो बिभर्ति।
य एनं वेद सत्येन भर्तुम्।
सद्यो जातमुत जहात्येषः।
उतो जरन्तं न जहात्येकम् ॥ ४२ ॥

[[3-14-2]]

उतो बहूनेकमहर्जहार।
अतन्द्रो देवस्सदमेव प्रार्थः।
यस्तद्वेद यत आबभूव।
सन्धां च याँ संदधे ब्रह्मणैषः।
रमते तस्मिन्नुत जीर्णे शयाने।
नैनं जहात्यहस्सु पूर्वेषु।
त्वामापो अनु सर्वाँश्चरन्ति जानतीः।
वथसं पयसा पुनानाः।
त्वमग्निँ हव्यवाहँ समिन्थसे।
त्वं भर्ता मातरिश्वाँ प्रजानाम् ॥ ४३ ॥

[[3-14-3]]

त्वं यज्ञस्त्वमु वेवासि सोमः।
तव देवा हवमायन्ति सर्वै।
त्वमेकोऽसि बहूनुप्रविष्टः।
नमस्ते अस्तु सुहवो म एधि।
नमो वामस्तु शृणुतँ हवँ मे।
प्राणापानावजिरँ संचरन्तौ।

ह्वयामि वां ब्रह्मणा तूर्तमेतम्।
यो मां द्वेष्टि तं जहितं युवाना।
प्राणापानौ संविदानौ जहितम्।
अमुष्यासुना मा संगसाथाम् ॥ ४४ ॥

[[3-14-4]]

तं मे देवा ब्रह्मणा संविदानौ।
वधाय दत्तं तमहं हनामि।
असज्जजान सत आबभूव।
यंयं जजान स उ गोपो अस्य।
यदा भारं तन्द्रयते स भर्तुम्।
परास्य भारं पुनरस्तमेति।
तद्वै त्वं प्राणो अभवः।
महान्भोगः प्रजापतेः।
भुजः करिष्यमाणः।
यद्देवान्प्राणयो नव ॥ ४५ ॥
एकं प्रजानां गसाथां नव ॥ १४ ॥

[[3-15-1]]

हरिं हरन्तमनुयन्ति देवाः।
विश्वस्येशानं वृषभं मतीनाम्।
ब्रह्म सरूपमनु मेदमागात्।
अयनं मा विवधीर्विक्रमस्व।
मा छिदो मृत्यो मा वधीः।
मा मे बलं विवृहो मा प्रमौषीः।
प्रजां मा मे रीरिष आयुरुग्र।
नृचक्षसं त्वा हविषा विधेम।
सद्यश्चकमानाय।
प्रवेपानाय मृत्यवै ॥ ४६ ॥

[[3-15-2]]

प्रास्मा आशा अशृण्वन्न।
 कामेनाजनयन्पुनः।
 कामेन मे काम आगात्।
 हृदयाद्धृदयं मृत्योः।
 यदमीषामदः प्रियम्।
 तदैतूप मामभि।
 परं मृत्यो अनुपरोहि पन्थाम्।
 यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि।
 मा नः प्रजाः रीरिषो मोत वीरान्।
 प्र पूर्व्य मनसा वन्दमानः।
 नाधमानो वृषभं चर्षणीनाम्।
 यः प्रजानामेकराणमानुषीणाम्।
 मृत्युं यजे प्रथमजामृतस्य ॥ ४७ ॥
 मृत्यवे वीराश्चत्वारि च ॥ १५ ॥

[[3-16-1]]

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य।
 विश्वमाभासि रोचनम्।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिस्सूर्याय त्वा भ्राजस्वते ॥ ४८ ॥ ॥ १६ ॥

[[3-17-1]]

आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वाभिरूतिभिः।
 भवा नस्सप्रथस्तमः ॥ ४९ ॥ ॥ १७ ॥

[[3-18-1]]

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः।
 अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याऽभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ॥ ५० ॥ ॥ १८ ॥

[[3-19-1]]

ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि भास्वतीं त्वा

सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि मल्मला भवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां त्वा सादयामि
रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि बोधयन्तीं त्वा सादयामि
जाग्रतीं त्वा सादयामि ॥ ५१ ॥ ॥ १९ ॥

[[3-20-1]]

प्रयासाय स्वाहाऽऽयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहाऽवयासाय
स्वाहा शुचे स्वाहा शकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥
५२ ॥ ॥ २० ॥

[[3-21-1]]

चित्तं संतानेन भवं यक्रा रुद्रं तन्मिना पशुपतिं स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं लोहितेन शर्व
मतस्त्राभ्यां महादेवमन्तः पार्श्वेनौषिष्ठहनं शिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥ ५३ ॥ ॥ २१ ॥

चित्तिः पृथिव्याग्निस्सूर्यं ते चक्षुर्महाहविर्होता वाग्घोता ब्राह्मण एकहोताऽग्निर्यजुर्भिस्सेनेन्द्रस्य
देवस्य सुवर्णं घर्मं सहस्रशीर्षाऽद्भ्यो भर्ता हरिं तरणिराप्यायस्वेयुष्टे ये ज्योतिष्मतीं प्रयासाय
चित्तमेकविंशतिः ॥ २१ ॥

चित्तिरग््निर्यजुर्भिरन्तः प्रविष्टः प्रजापतिः प्रजया संविदानस्तस्य धीरा ज्योतिष्मतीं त्रिपञ्चाशत् ॥
५३ ॥

चित्तिशिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥

[[3-0-0]]

तच्छं योरावृणीमहे ।
गातुं यज्ञाय ।
गातुं यज्ञपतये ।
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः ।
स्वस्तिर्मनुषेभ्यः ।
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम् ।
शं नो अस्तु द्विपदै ।
शं चतुष्पदे ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥